

Hoe een relatie tussen bewoners ons voor een duivels dilemma plaatste

We doen er alles aan om mensen met dementie in het verpleeghuis zoveel mogelijk een 'thuisgevoel' te geven. Maar wat in het thuis van weleer heel gewoon was: intimiteit en seksualiteit, een nieuwe relatie, nieuw geluk, blijkt in het verpleeghuis tot heel wat hoofdbrekens te leiden.

'Ik heb een andere jongen ontmoet'

door Frans Hoogeveen en Monique Appelo

Mevrouw Martens wordt aangemeld voor de psychogeriatrische dagbehandeling. Zij heeft vasculaire dementie. Tijdens het kennismakingsgesprek blijkt dat ze heel goed beseft wat ze mankeert en daar ook duidelijk onder gebukt gaat. 'Ik ga er kapot aan,' zegt ze. Ook uit ze zich negatief over haar echtgenoot: 'Hij is somber, heeft nergens zin in. Alles is te veel, hij heeft geen zin om me te helpen.'

Het gesprek met de echtgenoot, die wordt vergezeld door hun zoon en dochter, bevestigt het problematische beeld. 'Zo gaat het niet langer!' is het eerste dat de zoon zegt. Meneer Martens zelf maakt een uitgebluste en depressieve indruk. Hij spreekt van een slecht huwelijk. 'Er was altijd ruzie.' Over zijn vrouw zegt hij: 'Niets kon. Alles werd getorpedeerd.' Maar hij steekt ook de hand in eigen boezem. Hij vertelt over zijn moeilijke en liefdeloze jeugd en concludeert gelaten: 'Het ligt óók aan mij. Ik kan geen liefde geven.' Over de huidige situatie thuis, nu zijn vrouw dementie heeft, zegt hij: 'Ik kán niet meer.' Zoon en dochter hinken op twee gedachten. Moeten hun ouders uit elkaar of niet? En moet hun moeder naar het verpleeghuis of naar de dagbehandeling? Meneer Martens kan geen besluit nemen, maar zijn vrouw kiest na enkele gesprekken zelf voor de dagbehandeling; echtgenoot en kinderen besluiten die keuze te respecteren. Vanaf dat moment krijgt het echtpaar begeleiding van een casemanager. Dat biedt enig soelaas, al blijven de problemen geregeld opvlammen.

In de anderhalf jaar na de start van de dagbehandeling vordert de dementie van mevrouw Martens langzaam maar gestaag. Vanaf het begin zoekt zij toenadering tot mannen in haar groep. Zij heeft behoefte aan intimiteit en geniet ervan als ze die ervaart, maar in haar gedrag is ook duidelijk een seksuele component aanwezig die ze soms niet kan begrenzen. Daarmee roept ze geregeld weerstand op bij haar groepsleden. Ze reageert echter goed op een voorgeschreven antidepressivum en haar seksuele avances blijven nu binnen aanvaardbare grenzen. Dan escaleert de thuissituatie en wordt mevrouw Martens op een psychogeriatrische afdeling van het verpleeghuis opgenomen.

Op diezelfde afdeling verblijft sinds twee weken meneer Streefland. Hij heeft Alzheimerdementie. We kennen hem goed, want hij is vele jaren vrijwilliger geweest in ons verpleeghuis. Drie maanden geleden is zijn echtgenote overleden. Zijn dementie is nog relatief mild, maar alleen wonen bleek beslist niet meer te kunnen. Meneer Streefland is een vriendelijke, maar enigszins dominante man. Hij heeft twee dochters die beide sterk op hem betrokken zijn.

Het klikt

Enkele dagen na de opname van mevrouw Martens vinden zij en meneer Streefland elkaar. Van wie de toenadering is uitgaan is niet duidelijk, maar wie hen observeert ziet een ver-

Wie hen observeert ziet een verliefd stel: de hele dag hand in hand over de afdeling lopend, tegen elkaar aan leunend op de bank

liefd stel: de hele dag hand in hand over de afdeling lopend, tegen elkaar aan leunend op de bank, elkaar over en weer kleine liefkozingen gevend. De eerste reacties van het verzorgend personeel zijn gemengd. Natuurlijk gunnen zij mevrouw Martens en meneer Streefland hun geluk, maar zij voelen ook twijfels en stellen zich een aantal vragen. Meneer Streefland is een dominante man en mevrouw Martens is een stuk verder in haar dementie dan hij. Wat dat betreft is er sprake van ongelijkheid. Wil zij het wel? Moet zij in bescherming worden genomen? En wat zullen de wederzijdse families ervan vinden? Is er geen hoogst pijnlijke situatie aan het ontstaan? De echtgenote van meneer Streefland, van wie hij veel hield, is nog maar drie maanden geleden overleden. En mevrouw Martens hééft nota bene nog een echtgenoot, al is de relatie slecht!

We spreken erover met de kinderen. Zij zijn dagelijks getuige van de toenadering tussen hun ouders en hebben daar op zich wel begrip voor. Maar ze hebben toch ook moeite met de situatie. Een van de dochters verwoordt hun gevoel zo: 'Zolang het bij handje vasthouden en wat kusjes blijft, vind ik het niet zo erg...'

Meneer Martens heeft zijn vrouw sinds haar opname nog niet bezocht. Tegen zijn zoon, die hem van de situatie op de hoogte heeft gesteld, zegt hij: 'Ik wil haar voorlopig niet zien, anders doe ik haar wat aan!' Mevrouw Martens en meneer Streefland lijken intussen heel gelukkig. Soms spreekt meneer Streefland haar aan met 'Toosje', de naam van zijn overleden echtgenote, maar meestal lijkt hij goed te beseffen dat zij zijn nieuwe vriendin is. Dat geldt ook voor mevrouw Martens. Ook in afwezigheid van meneer Streefland spreekt zij over hem. 'Ik heb een andere jongen ontmoet,' vertelt ze blij. 'Hij is zó lief!' Haar kinderen moeten toegeven dat de liefde haar goed lijkt te doen. 'Sinds de opname is mijn moeder 200 procent opgeknapt,' zegt de zoon.

Problemen...

Maar het blijft niet bij 'onschuldige' liefkozingen alleen. Mevrouw Martens en meneer Streefland gaan verder. Medebewoners en bezoekers zien hen geregeld heftig en ongegeneerd zoenen op de bank in de woonkamer en dat roept weerstand op. Ook trekken zij zich steeds vaker in een van de slaapkamers terug, waar het tot expliciet seksuele handelingen komt. Dat laatste speelt zich in mindere mate in de openbaarheid af, al is het meer dan eens voor een terloops binnenkomende medebewoner schrikken geblazen. De kinderen blijven tot op zekere hoogte begripvol, al spreken zij uit vergaand seksueel gedrag onacceptabel te vinden zodra anderen, inclusief zichzelf, daarmee worden geconfronteerd. Ook onder het personeel blijven meningen en gevoelens gemengd. Mevrouw Martens en meneer Streefland zijn zich ondertussen van geen kwaad bewust en laten zich niet corrigeren.

Al met al lopen de spanningen steeds verder op. Incidenten die onbetekenend lijken, zijn dat niet. Zo neemt een van de dochters van meneer Streefland stelselmatig ook mevrouw

Martens mee als zij uitstapjes met haar vader onderneemt. Hoewel zij dat met alle goede bedoelingen doet, ergert de dochter van mevrouw Martens zich daaraan, omdat haar moeder nu weigert waar dan ook met haar naartoe te gaan als meneer Streefland niet mee mag. Op een dag leidt dit op de afdeling tot schreeuwende ruzie tussen de dochters. Na drie maanden van toenemende problemen besluiten we in overleg met de familie mevrouw Martens op proef op een andere afdeling te plaatsen. Meneer Streefland zal haar elke dag enkele uren mogen bezoeken. Zo hopen we alle gemoeiden tot rust te kunnen brengen en hen toch de omgang met elkaar niet te ontzeggen. We trachten het hun meermalen uit te leggen, maar het wordt begrepen noch aanvaard. Op de nieuwe afdeling is mevrouw Martens aanvankelijk verdrietig en opstandig. Ze blijkt meer besef van het gebeuren te hebben dan menigeen denkt. Als haar gevraagd wordt waarom ze verdrietig is, komt ze niet verder dan: 'Vroeger was het beter; het is een hoop rotzooi.' Maar als de naam van meneer Streefland valt, zegt ze hartgrondig dat ze hem mist en dat ze het vreselijk vindt dat 'ze' hen uit elkaar houden: 'Als ik hem zie, gaan ze ervóór staan!' Meneer Streefland heeft veel minder moeite met de situatie. Hij gaat weer veel meer zijn eigen gang. Na verloop van enkele maanden is mevrouw Martens aan haar nieuwe afdeling gewend en vraagt zij steeds minder naar hem. Zijn bezoeken nemen daarna snel in frequentie en duur af.

Had het beter gekund?

Een dilemma is een lastige keuze tussen twee onaangename zaken. Deze casus kent er meerdere, die alle op hetzelfde probleem neerkomen: de keuze tussen het 'levensgeluk' van twee mensen met dementie die door hun aandoening niet in staat zijn hun behoefte aan intimiteit en seksualiteit binnen sociaal geaccepteerde grenzen te uiten, en de bescherming van de levenssfeer en de gevoelens van belangrijke anderen die van dat gedrag (ernstige) hinder ondervinden.

De hier beschreven gebeurtenissen hebben zich al weer enkele jaren geleden afgespeeld. Zowel mevrouw Martens als meneer Streefland is inmiddels overleden. Over deze casus is in ons verpleeghuis veel nagepraat. We zijn tot de conclusie gekomen dat we ons best hebben gedaan rekening te houden met ieders belangen. En dat we daarover zo goed mogelijk met alle partijen in gesprek zijn gebleven. Toch blijft het onaangename gevoel hangen dat we mevrouw Martens en meneer Streefland tekort hebben gedaan. Had het beter gekund? Wie het weet mag het zeggen.

Frans Hoogeveen is hoofdredacteur van DENKBEELD en lector Psychogeriatric aan De Haagse Hogeschool; daarnaast is hij als psycholoog werkzaam bij Florence in Den Haag.

Monique Appelo is als afdelingsmanager Psychogeriatric werkzaam bij Florence in Den Haag.